

Φίλη μαθήτριά, Φίλε μαθητή

Το συγκεκριμένο βιβλίο στόχο έχει να σε βοηθήσει να ανταποκριθείς στις απαιτήσεις των ασκήσεων παραγωγής λόγου που εντάσσονται στο σχολικό βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ' Γυμνασίου.

Ακολουθώντας την ύλη του σχολικού βιβλίου και τα θέματα ανάπτυξης που αυτό προτείνει, θεωρήσαμε καλό να εντάξουμε στο συγκεκριμένο βοήθημα τα εξής:

- **Πληροφορίες** για έννοιες και φαινόμενα που το σχολικό βιβλίο εξετάζει, με στόχο να σε κατατοπίσουμε πληρέστερα πάνω σ' αυτά.
- **Πίνακες λεξιλογίου** όπου δίνονται οι ερμηνείες, συνώνυμα, αντώνυμα και ομόρριζα λέξεων σχετικών με το θέμα της κάθε ενότητας και οι οποίοι συνοδεύονται από σχετικές ασκήσεις.
- **Αναπτυγμένα θέματα και παραγράφους** στα οποία μπορείς να παρακολουθήσεις τον τρόπο οργάνωσης της σκέψης και να πάρεις ιδέες, προκειμένου να κατασκευάσεις το δικό σου κείμενο.
- **Κείμενα** με ασκήσεις για να έρθεις σε επαφή με διαφορετικά είδη γραπτού λόγου, από τα οποία μπορείς να αντλήσεις και σχετικές με τα θέματα παραγωγής λόγου πληροφορίες.
- **Κριτήρια αξιολόγησης**, που σου παρέχουν δυνατότητες αυτενέργειας.
- **Θεωρία** σχετικά με την ανάπτυξη επιχειρηματολογικών κειμένων, την ανάλυση και την επεξεργασία κειμένων, αλλά και τον τρόπο οργάνωσης της περίληψης.

Τέλος, ακολουθώντας την τακτική του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Γλώσσας που θέλει να εξοικειώσει το μαθητή με διαφορετικά είδη γραπτού λόγου (π.χ. επιστολή, άρθρο κ.λπ.), πολλά από τα κείμενα που αναπτύσσουμε είναι γραμμένα σε ανάλογη μορφή.

Το βιβλίο αυτό θα ενισχύσει την προσπάθειά σου να μάθεις να χειρίζεσαι το γραπτό λόγο και θα σου δώσει κάποιες κατευθύνσεις και ερεθίσματα για να παράγεις τα δικά σου κείμενα με κριτικό όμως και δημιουργικό τρόπο.

Δ. Καλαβρουζιώτου

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1	
Η Ελλάδα στον κόσμο	11
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	
Γλώσσα – Γλώσσες και πολιτισμοί του κόσμου	39
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	
Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι διαφορετικοί	69
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	
Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι πολίτες	99
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	
Ειρήνη – Πόλεμος	131
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	
Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών	175
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	
Τέχνη: Μια γλώσσα για όλους, σε όλες τις εποχές.....	203
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	
Μπροστά στο μέλλον.....	235
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ	
ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	271

Η Ελλάδα στον κόσμο

1η
ενότητα

- Πληροφορίες για την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της Ελλάδας
- Λεξιλόγιο
- Σύνοψη ερευνητικών εργασιών
- Ολοκληρωμένες εκθέσεις
- Κείμενα για εξάσκηση
- Κριτήριο αξιολόγησης

I. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ – ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η ιδιαίτερη φυσιογνωμία της Ελλάδας και πού οφείλεται

Η σύγχρονη Ελλάδα παρουσιάζει πολλές και διαφορετικές όψεις, συχνά αντιφατικές μεταξύ τους. Η ιδιαιτερότητα αυτή της χώρας μας,

που αφορά όλους τους τομείς του πολιτισμού της, συνδέεται τόσο με τη μακραίωνη ιστορία της όσο και με τις επιδράσεις που δέχθηκε από άλλους λαούς.

Συγκεκριμένα, ορισμένοι παράγοντες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της σύγχρονης Ελλάδας είναι:

- **Η αρχαία πολιτιστική της κληρονομιά.** Η Ελλάδα είναι η χώρα του Σωκράτη, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, του Περικλή, των μεγάλων τραγικών ποιητών, του Παρθενώνα. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη της φιλοσοφικής και επιστημονικής σκέψης, απ' αυτόν γεννήθηκαν η δημοκρατία, η λογοτεχνία, το θέατρο, και αυτός μας κληροδότησε έργα τέχνης και λόγου απaráμιλλης αξίας και ομορφιάς. Τα λαμπρά αυτά επιτεύγματα των προγόνων μας

Για τους γονείς

Στο πρώτο μέρος κάθε ενότητας περιλαμβάνονται πληροφορίες που αναφέρονται στο θέμα/φαινόμενο/πρόβλημα που κάθε αντίστοιχη ενότητα του σχολικού βιβλίου εξετάζει. Στόχος τους είναι να δώσουν μια γενική ιδέα στους μαθητές για το θέμα αυτό και να τους βοηθήσουν στην ανάπτυξη των δικών τους κειμένων. Προτρέπουμε λοιπόν τα παιδιά να διαβάσουν το σχετικό υλικό και επισημαίνουμε τα σημεία εκείνα που μπορούν να αξιοποιηθούν στις δραστηριότητες παραγωγής λόγου.

όχι μόνο προσδίδουν αίγλη ακόμα και σήμερα στη χώρα μας, αλλά επηρέασαν καθοριστικά τη διαμόρφωση τόσο του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού όσο και του παγκόσμιου.

- **Η ορθοδοξία.** Η ορθόδοξη χριστιανική πίστη και οι αξίες της αγάπης, της ανθρωπιάς, του αλτρουισμού που πρεσβεύει (των οποίων η επικράτηση και η διάδοση οφείλονται στο Βυζάντιο) έχουν επηρεάσει τους κανόνες και τις αξίες που διέπουν τη ζωή μας.
- **Η γεωγραφική της θέση.** Ευρισκόμενη στο νοτιότερο άκρο της Ευρώπης, η Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί «σταυροδρόμι μεταξύ Δύσης και Ανατολής». Η ιδιαίτερη αυτή θέση της, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας και τη δημιουργία αποικιών κατά την αρχαιότητα και παροικιών κατά τη νεότερη εποχή, ευνόπησε την επικοινωνία με λαούς πολύ διαφορετικούς, από τους οποίους δέχθηκε ποικίλες επιδράσεις (στην τέχνη, τη γλώσσα, την πολιτική και κοινωνική οργάνωση κ.λπ.).
- **Οι διάφορες ιστορικές συγκυρίες.** Οι μακροχρόνιες κατακτήσεις (Ρωμαιοκρατία, Τουρκοκρατία), οι ποικίλες επιδρομές (Φράγκοι, Ενετοί, Άραβες, Σλάβοι), ο Αγώνας του '21 για την εθνική ανεξαρτησία, οι πόλεμοι για την αποκατάσταση και τη διεύρυνση των εθνικών μας συνόρων (Βαλκανικοί πόλεμοι, Μικρασιατική εκστρατεία), η Κατοχή και η Αντίσταση, αλλά και η «ανώμαλη» πολιτική κατάσταση που ταλαιπώρησε για χρόνια τη χώρα μας (Εμφύλιος, δικτατορίες) επηρέασαν θετικά ή αρνητικά τη διαμόρφωση του ελληνικού πολιτισμού και το νεοελληνικό ήθος. Για παράδειγμα, στην Τουρκοκρατία οφείλονται ορισμένα από τα ελαττώματά μας, όπως η δουλικότητα, η κουτοπονηριά κ.λπ., ενώ στον Αγώνα του '21 για την εθνική ανεξαρτησία ορισμένες από τις αρετές μας, όπως το αγωνιστικό φρόνημα, η αγάπη για την ελευθερία, η γενναιοψυχία κ.λπ.

Αντιφάσεις της σύγχρονης Ελλάδας

Μερικές από τις **αντιφάσεις** που παρατηρούνται στη σύγχρονη Ελλάδα είναι οι εξής:

- Ενώ η χώρα προσπαθεί να εκσυγχρονισθεί και μέσω της ένταξής της στην Ενωμένη Ευρώπη να πάρει μια θέση ανάμεσα στα αναπτυγμένα κράτη της Δύσης, **μια μερίδα της ελληνικής κοινωνίας αντιμετωπίζει με δυσπιστία και επιφύλαξη τις σύγχρονες εξελίξεις** στην επιστήμη, την τεχνολογία, την οικονομία και **αρνείται την πρόοδο εμμένοντας σε αναχρονιστικές και συντηρητικές αντιλήψεις.**
- Ο Έλληνας λόγω της περηφάνιας του για το παρελθόν του οδηγείται στην **προγονολατρία**, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζει επιφανειακά την ιστορία του και επομένως δεν μπορεί να διδαχθεί από το παράδειγμα των προγόνων μας.
- Επίσης, ενώ ο Έλληνας προσκολλάται στην παράδοση και το παρελθόν του, ταυτό-

χρονα **μιμείται άκριτα ξενόφερτα πρότυπα ζωής και αξίες και απαρνείται τα δικά του.**

- Η φιλόξενη και εγκάρδια στάση απέναντι στους ξένους, που αποτελεί παράδοση για τον Έλληνα, αμαυρώνεται από **φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας** (ειδικά αφότου οι ανακατατάξεις στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια δημιούργησαν ένα ρεύμα μετανάστευσης προς την Ελλάδα).
  - Παρ' ότι οι Έλληνες αισθάνονται περήφανοι για τις μοναδικές φυσικές ομορφιές της πατρίδας τους, **καταστρέφουν αλόγιστα το φυσικό περιβάλλον είτε από αδιαφορία είτε στο όνομα της τουριστικής ανάπτυξης και της εμπορευματοποίησης.**
  - Από τη μια οι Έλληνες ως λαός εμφανίζονται εύστροφοι, ευφυείς, δημιουργικοί και κατορθώνουν να ξεπερνούν κρίσιμες καταστάσεις και από την άλλη παρατηρούνται **φαινόμενα προχειρότητας, έλλειψης προγραμματισμού, ευθυνοφοβίας, καιροσκοπισμού***.
- ➔ Οι αντιφάσεις της ελληνικής κοινωνίας διαφαίνονται και στο χαρακτήρα των Ελλήνων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένα **προτερήματα** και **ελαττώματα**. Σ' αυτά αναφέρεται και το παρακάτω κείμενο. Όπως επισημαίνει όμως η συγγραφέας του κειμένου σ' ένα άλλο σημείο του, «Ένας σαφής και απόλυτος διαχωρισμός των προτερημάτων και των ελαττωμάτων του ελληνικού λαού όχι μόνο δεν είναι δυνατός αλλά και δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια. Ο Έλληνας έχει αναπτύξει έναν τέτοιο ψυχισμό που μπορεί εύκολα να μεταλλάξει ένα προτέρημα σε ελάττωμα και το αντίστροφο».

Φυσιогνωμία Ελλήνων

Προτερήματα

- Αγάπη για την ελευθερία. Είναι παροιμιώδης στην ιστορική πορεία των Ελλήνων η αγάπη τους για την ελευθερία. Τη φυσική ελευθερία, την ελευθερία της σκέψης, του λόγου, της πράξης κ.λπ.
- Φιλοτιμία (ατομική και οικογενειακή) που οδηγεί στη φιλαλήθεια και την αξιοπρέπεια, στο ήθος και την εντιμότητα. Πνεύμα θυσίας και αυτοθυσίας.
- Φιλαλληλία και ανθρωπισμός, που οδηγεί στη φιλοξενία, τη γενναιοδωρία και τη στοργικότητα.
- Φιλοπατρία. Η ιδέα της πατρίδας και η αγάπη του γι' αυτήν είναι τα μοναδικά στοιχεία που συνενώνουν όλους τους Έλληνες σ' έναν αγώνα. Οι πιο φωτεινές σελίδες της ιστορίας τους στηρίζονται σ' αυτές τις αξίες.

* **καιροσκοπισμός:** το να περιμένει κανείς την κατάλληλη ευκαιρία, για να επωφεληθεί απ' αυτήν.

- Ευσέβεια στο θείο χωρίς φανατισμό και μισαλλοδοξία.
- Έντονη ατομικότητα. Ο κάθε Έλληνας επιθυμεί να είναι μια ιδιαίτερη προσωπικότητα. Γι' αυτό αναπτύσσει θετική φιλοδοξία και ευγενική άμιλλα.
- Εργατικότητα.
- Φιλομάθεια και περιέργεια.
- Ευφυΐα, ευστροφία, ετοιμότητα πνεύματος και ευγλωττία.
- Πρωτοβουλία, δημιουργικότητα, εφευρετικότητα.
- Ζωτικότητα και δραστηριότητα. Ανθεκτικότητα και καρτερικότητα. Θετικό πείσμα.
- Καλαίσθητη ευαισθησία. Η επίδοσή του στις Τέχνες έχει ιστορική καταξίωση. Από την αρχαία ελληνική τέχνη μέχρι τις επιδόσεις του στα αριστουργήματα του λαϊκού πολιτισμού, η καλλιτεχνική του ευαισθησία είναι αμείωτη. Σημαντικές είναι οι επιδόσεις του στην Ποίηση, το Θέατρο, τη Μουσική, την Αρχιτεκτονική, τη Ζωγραφική, το Χορό και πρόσφατα τον Κινηματογράφο.
- Αγάπη για τη Δημοκρατία.
- Ηρωικό φρόνημα (λεβεντιά), γενναιοψυχία (θάρρος).
- Πνεύμα αισιοδοξίας και ευθυμίας, που είναι έκδηλο στις λαϊκές γιορτές, τα δημοτικά τραγούδια κ.λπ. και με το οποίο οι Έλληνες αντιμετώπισαν δύσκολες συνθήκες κατά την πορεία του εθνικού τους βίου.
- Πνεύμα κοινωνικότητας, εγκαρδιότητας.
- Αγάπη προς την οικογένεια και τις παραδόσεις.

Ελαττώματα

- Ροπή προς την άκρατη¹ ελευθερία που συχνά εκτρέπεται σε ασυδοσία και αναρχία ή καταπατά την ελευθερία των άλλων.
- Ξενομανία, δουλοφροσύνη, συναίσθημα κατωτερότητας έναντι άλλων λαών (που μαρτυρούν αδυναμία αυτοκριτικής).
- Ζηλοφθονία που οδηγεί σε διχόνοια και μικροψυχία.
- Μатаιοδοξία και πάθος για προβολή και διάκριση.
- Επιπολαιότητα, έλλειψη τάξης, συστήματος, προγραμματισμού. Η προχειρότητα αυτή είναι αιτία πολλών δεινών.
- Πονηρία με τάση προς την απάτη.
- Ανικανοποίητος και ασταθής. Μεμψίμοιρος², καχύποπος και δύσπιστος.
- Συμφεροντολόγος και ατομιστής.
- Υπερόπτης, εγωιστής, αλαζόνας και ιδιοτελής.

Είναι γεγονός ότι οι αλλεπάλληλες και μακροχρόνιες υποδουλώσεις των Ελλήνων (Ρωμαιοκρατία, Ενετοκρατία, Τουρκοκρατία κ.λπ.) διαστρέψανε πολλές αρετές τους σε κακίες και πολλά προτερήματά τους σε ελαττώματα. Πρώτος ο Όμηρος είχε επισημάνει το γεγονός ότι «το μισό της αρετής το αφαιρεί η σκλαβιά» (*Οδύσσεια*, ρ 323). Ο κώδι-

κας συμπεριφοράς των δούλων προς τους δυνάστες είναι ενιαίος για όλους τους σκλάβους και σ' αυτό τον κανόνα συμπεριλαμβάνονται και οι Έλληνες. Τα ελαττώματα του χαρακτήρα που εμπεριέχονται σ' αυτό τον κώδικα συμπεριφοράς των δούλων είναι: δολιότητα, πανουργία, απάτη, κολακεία, πονηρία, μηχανορραφία, διπροσωπία, εκδικητικότητα, προδοσία κ.λπ.

Τ. Δ. Κωστάλα, *Λόγου Σπουδή, Έκφραση-Έκθεση Γ' Λυκείου*, τόμ. Α', εκδ. Σαββάλας (διασκευή)

1. άκρατος: ασυγκράτητος, ακαλίνωτος. **2. μεμψίμοιρος:** παραπονιάρης, γκρινιαρής.

II. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Λέξεις σχετικές με την Ελλάδα	
Ελλαδίτης / Ελλαδίτισσα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: Έλληνας που κατοικεί στο χώρο της ελληνικής επικράτειας ή κατάγεται απ' αυτόν (σε αντιδιαστολή προς τους Έλληνες άλλων γεωγραφικών περιοχών, π.χ. της Κύπρου), π.χ. <i>Στο πλευρό των Κυπρίων πολέμησαν και πολλοί Ελλαδίτες.</i> • Ομόρριζα: Ελλάδα, ελλαδικός.
Έλληνας	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. ο πολίτης του ελληνικού κράτους, π.χ. <i>Οι ξένοι επισκέπτες γοητεύτηκαν από την εγκαρδιότητα και το φιλόξενο χαρακτήρα των Ελλήνων.</i> 2. αυτός που ανήκει στο ελληνικό έθνος, ανεξάρτητα αν είναι Έλληνας πολίτης ή όχι, π.χ. <i>οι Έλληνες του εξωτερικού.</i> • Συνώνυμα: 1. Ρωμιός, Ελλαδίτης. • Ομόρριζα: Ελλάδα, ελληνικός, ελληνικότητα, ελληνισμός, ελληνιστής, ελληνιστικός, ελληνόγλωσσος, ελληνοκεντρικός, Ελληνοκύπριος, ελληνολάτρης, ελληνομαθής, ελληνόφωνος, ελληνορθόδοξος, ελληνορωμαϊκός κ.ά.
ελληνικός	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: αυτός που προέρχεται από τους Έλληνες ή την Ελλάδα, π.χ. <i>ελληνική γλώσσα, ελληνικά έθιμα, ελληνική ιστορία κ.ά.</i> • Συνώνυμα: ρωμαίικος, ελλαδίτικος. • Ομόρριζα: ελληνικότητα, ελληνικούρα (= εξεζητημένη λόγια λέξη ή έκφραση), η ελληνική / τα ελληνικά (= η ελληνική γλώσσα), τα ελληνικά (= το μάθημα της ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας) (βλ. και πιο πάνω τη λέξη Έλληνας).

<p>ελληνισμός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το σύνολο των Ελλήνων ως φορέων ενός κοινού πολιτισμού, π.χ. ο ελληνισμός της διασποράς, ο υπόδουλος ελληνισμός, το βίαιο ξεριζώμα του ελληνισμού της Μικράς Ασίας κ.ά. • Συνώνυμα: ρωμιοσύνη. • Ομόρριζα: Ελλάδα, ελλαδικός, ελληνικός, ελληνικότητα, ελληνιστής, ελληνιστικός, ελληνικούρα, ελληνόγλωσσος, ελληνοκεντρικός κ.ά. (βλ. και πιο πάνω τη λέξη Έλληνας).
<p>κοιτίδα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: ο τόπος όπου για πρώτη φορά γεννήθηκε ή αναπτύχθηκε ή καλλιεργήθηκε κάτι, η γενέτειρα, π.χ. <i>Η Ελλάδα θεωρείται η κοιτίδα του ευρωπαϊκού πολιτισμού.</i> • Συνώνυμα: λίκνο, αφετηρία, εστία, πηγή, γενέτειρα. • Ομόρριζα: κοίτη (= κρεβάτι), κοιτώνας, κοίτασμα.
<p>Νεοέλληνας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: ο Έλληνας της νεότερης Ελλάδας (από την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους το 1832 μέχρι σήμερα), π.χ. <i>οι συνήθειες / η νοοτροπία των Νεοελλήνων.</i> • Ομόρριζα: νεοελληνικός, νεοελληνιστής.
<p>ραγιάς</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. (κατά την Τουρκοκρατία) ο χριστιανός υπήκοος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, π.χ. <i>Έλληνες και Αρμένιοι ραγιάδες.</i> 2. (μτφ.) αυτός που συμπεριφέρεται με δουλοπρέπεια απέναντι σε κάποιον, π.χ. <i>Ο σύγχρονος Έλληνας εξακολουθεί να έχει τη νοοτροπία του ραγιά απέναντι στις ξένες δυνάμεις.</i> • Συνώνυμα: 1. δούλος, σκλάβος, υποτελής. 2. δουλοπρεπής, δουλικός. • Αντώνυμα: 1. ελεύθερος. 2. αξιοπρεπής, περήφανος. • Ομόρριζα: ραγιάδικος, ραγιαδισμός (= δουλικότητα).
<p>Ρωμιός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. ο πολίτης της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας· στη συνέχεια ονομάστηκαν Ρωμιοί οι Έλληνες κατά την Υστεροβυζαντινή Περίοδο και την Τουρκοκρατία. 2. ο Έλληνας, συνήθως σε προτάσεις που εκφράζουν κάποιο συναίσθημα φιλοπατρίας, εθνικής υπερηφάνειας κ.λπ., π.χ. <i>Εμείς οι Ρωμιοί έχουμε φιλότιμο.</i> 3. (με ειρωνική και υποτιμητική σημασία) ο τύπος του Νεοέλληνα που χαρακτηρίζεται δουλοπρεπής απέναντι στην εξουσία, τεμπέλης, κουτοπόνηρος ή αφελής. • Συνώνυμα: 2. και 3. Έλληνας, Νεοέλληνας. • Ομόρριζα: ρωμιοσύνη (= ο ελληνισμός, συνήθως σε προτάσεις που αναφέρονται στους αγώνες, τις θυσίες, τον ηρωισμό και τις ελπίδες του,

	π.χ. οι περιπέτειες της ρωμιοσύνης, «τη Ρωμιοσύνη μην την κλαις», Γ. Ρίτσος).
σταυροδρόμι	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. το σημείο στο οποίο συναντώνται δύο ή περισσότεροι δρόμοι. 2. (μτφ.) το σημείο στο οποίο συναντώνται διαφορετικοί πολιτισμοί, ρεύματα σκέψης κλπ., π.χ. <i>Η Ελλάδα ήταν πάντοτε το σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης.</i> • Συνώνυμα: 1. διασταύρωση. • Ομόρριζα: σταυρός, σταυρώνω, σταύρωση, σταυρωτός, διασταύρωση, σταυροειδής κ.ά.

Λέξεις σχετικές με τις αρετές των Ελλήνων

αισιοδοξία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να βλέπει κανείς τη θετική πλευρά των πραγμάτων ή να προσδοκά σε ευνοϊκή εξέλιξη κάθε κατάστασης, π.χ. <i>Αντιμετωπίζει τη ζωή με αισιοδοξία.</i> • Αντώνυμα: απαισιοδοξία, πεσιμισμός. • Ομόρριζα: αίσιος, αισιόδοξος, απαισιοδοξία, απαισιόδοξος.
γενναιοδωρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. η προθυμία να προσφέρει κανείς στους άλλους απλόχερα, χωρίς να περιμένει ανταπόδοση, π.χ. <i>Η γενναιοδωρία του απέναντι στα φτωχά παιδιά μάς συγκίνησε.</i> 2. η διάθεση προσφοράς, βοήθειας προς τους άλλους, π.χ. <i>η γενναιοδωρία της ψυχής του.</i> • Συνώνυμα: απλοχεριά, μεγαλοδωρία. • Αντώνυμα: τσιγκουνιά, φιλαργυρία. • Ομόρριζα: γενναιόδωρος (= ανοιχτοχέρης, κουβαρντάς), γενναίος, γενναιότητα, γενναιόφρων, γενναιοφροσύνη κ.ά.
γενναιοψυχία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η γενναιότητα, το θάρρος ψυχής, π.χ. <i>Αντιμετώπισε τις συμφορές με γενναιοψυχία, χωρίς να λυγίσει.</i> • Συνώνυμα: γενναιότητα, θάρρος, ανδρεία, τόλμη, παλικαριά, αντρείοσύνη, ηρωισμός. • Αντώνυμα: μικροψυχία, δειλία. • Ομόρριζα: γενναιόψυχος, γενναίος, γενναιότητα, γενναιόδωρος, γενναιόφρων, γενναιοφροσύνη κ.ά.
εγκαρδιότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να εκφράζει κανείς με ειλικρίνεια και αυθόρμητα τα συναισθήματά του (φιλίας, αγάπης κλπ.), π.χ. <i>Μας υποδέχτηκαν με εγκαρδιότητα.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • Συνώνυμα: θέρμη, ζεστασιά, διαχυτικότητα, εκδηλωτικότητα. • Αντώνυμα: τυπικότητα, ψυχρότητα, αδιαφορία. • Ομόρριζα: εγκάρδιος (= ειλικρινής, θερμός / διαχυτικός, εκδηλωτικός, ανοιχτόκαρδος), εγκαρδιώνω, εγκαρδίωση κ.ά.
εντιμότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η ιδιότητα του έντιμου, αυτού δηλαδή που χαρακτηρίζεται από πίστη σε ηθικές αρχές, τιμιότητα, αξιοπρέπεια κ.λπ., π.χ. <i>Χειρίστηκε την υπόθεση με εντιμότητα και ευσυνειδησία.</i> • Συνώνυμα: τιμιότητα, ακεραιότητα, ευσυνειδησία. • Αντώνυμα: ανεντιμότητα, ατιμία, ασυνειδησία, δολιότητα. • Ομόρριζα: έντιμος, εντιμότητας, τιμή, τίμιος, τιμιότητα, ανεντιμότητα, άτιμος, ατιμάζω κ.ά.
ευστροφία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η ιδιότητα του εύστροφου, αυτού δηλαδή που διαθέτει ετοιμότητα και ευελιξία πνεύματος, π.χ. <i>καλλιτεχνική / πολιτική / θαυμαστή ευστροφία.</i> • Συνώνυμα: εξυπνάδα, οξύνοια, ευφυΐα. • Αντώνυμα: ανοησία, βλακεία, ηλιθιότητα, αμυαλιά. • Ομόρριζα: εύστροφος.
εφευρετικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να έχει κανείς την ικανότητα να εφευρίσκει, να επινοεί κάτι νέο, π.χ. <i>Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά αναπτύσσουν τη φαντασία και την εφευρετικότητά τους.</i> • Συνώνυμα: ευρηματικότητα, επινοητικότητα. • Ομόρριζα: εφεύρεση, εφευρέτης, εφευρετικός, εφεύρημα, εφευρίσκω.
καρτερικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η αντιμετώπιση δύσκολων, δυσάρεστων καταστάσεων με υπομονή και εγκαρτέρηση, π.χ. <i>Υπέμεινε όλες τις δυσκολίες με αξιοθαύμαστη καρτερικότητα.</i> • Συνώνυμα: υπομονή, εγκαρτέρηση. • Αντώνυμα: ανυπομονησία. • Ομόρριζα: καρτερώ, καρτερία, καρτέρι, καρτερικός, εγκαρτέρηση.
λεβεντιά	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το σύνολο των χαρακτηριστικών του λεβέντη, αυτού που συνδυάζει το ωραίο παράστημα με τη γενναιότητα, την τόλμη και την ανδρεία, π.χ. <i>Όλοι τον θαύμαζαν για τη λεβεντιά του – Έδειξαν τη λεβεντιά τους στη μάχη.</i> • Συνώνυμα: γενναιότητα, παλικαριά – ομορφιά, παράστημα, αρρενωπότητα.

	<ul style="list-style-type: none"> • Αντώνυμα: δειλία, ατολμία, φόβος – μαλθακότητα. • Ομόρριζα: λεβέντης, λεβέντικος, λεβεντάθρωπος, λεβεντογέννα, λεβεντογυναίκα, λεβεντόκορμος, λεβεντομάνα, λεβεντόπαιδο κ.ά.
φιλοξενία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να είναι κανείς φιλόξενος, π.χ. <i>Ο ελληνικός λαός φημίζεται για τη φιλοξενία του.</i> • Ομόρριζα: φιλόξενος, φιλοξενώ.
φιλότιμο	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: 1. η έντονη συναίσθηση της προσωπικής τιμής και αξιοπρέπειας, π.χ. <i>Αν έχει μια στάλα φιλότιμο, θα έρθει να σου ζητήσει συγγνώμη.</i> 2. η προθυμία, η ευσυνειδησία στην εκτέλεση ενός καθήκοντος ή μιας εργασίας, π.χ. <i>Όλοι εργάστηκαν με φιλότιμο και κατάφεραν να κάνουν μια όμορφη γιορτή.</i> • Συνώνυμα: 1. αξιοπρέπεια, τιμή. 2. ευσυνειδησία, προθυμία, ζήλος. • Αντώνυμα: 2. απροθυμία, ασυνειδησία. • Ομόρριζα: φιλοτιμία, φιλότιμος, φιλοτιμώ.

Λέξεις σχετικές με τα ελαττώματα των Ελλήνων

δουλοπρέπεια	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να συμπεριφέρεται κανείς ως δούλος, κυρίως απέναντι σ' όσους θεωρεί ή είναι ανώτεροι, π.χ. <i>Συμπεριφέρεται με δουλοπρέπεια απέναντι στον προϊστάμενό του, πιστεύοντας ότι έτσι θα κερδίσει τη συμπάθειά του.</i> • Συνώνυμα: δουλικότητα, ραγιαδισμός. • Ομόρριζα: δουλοπρεπής, δούλος, δουλεύω, δούλεψη, δουλικός, δουλικότητα, δουλοπάροικος κ.ά.
επιπολαιότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η έλλειψη σοβαρότητας ή προσοχής, η συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από προχειρότητα, απερισκεψία και βιασύνη, π.χ. <i>Η επιπολαιότητά του τον οδηγεί σε πολλά σφάλματα στη δουλειά και θα του στοιχίσει ακριβά.</i> • Συνώνυμα: απερισκεψία, απροσεξία, προχειρότητα, αμυαλιά. • Αντώνυμα: σύνεση, περίσκεψη, σωφροσύνη, φρόνηση. • Ομόρριζα: επιπόλαιος.
ευθυνοφοβία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να φοβάται ή να αποφεύγει κανείς τις ευθύνες, π.χ. <i>η ευθυνοφοβία των πολιτικών ηγετών.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • Συνώνυμα: φυγοπονία. • Αντώνυμα: υπευθυνότητα. • Ομόρριζα: ευθυνόφοβος, ευθύνη, ευθύνομαι, υπεύθυνος, ανεύθυνος κ.ά.
καιροσκοπισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να εκμεταλλεύεται κανείς τις περιστάσεις προς όφελός του, π.χ. <i>Σε περιόδους κρίσης είναι εμφανής ο καιροσκοπισμός πολιτικών και άλλων φορέων εξουσίας.</i> • Συνώνυμα: οπορτουνισμός, σπέκουλα. • Ομόρριζα: καιροσκοπώ, καιροσκοπία, καιροσκοπός, καιρός.
ματαιοδοξία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να επιδιώκει ή να καυχιέται κανείς για ασήμαντα, ανόπτα πράγματα, π.χ. <i>Η ματαιοδοξία χαρακτηρίζει πολλούς ανθρώπους του θεάματος, οι οποίοι επιδιώκουν τη φήμη και το χρήμα.</i> • Συνώνυμα: κενοδοξία. • Ομόρριζα: ματαιόδοξος, μάταιος.
μεμψιμοιρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: το να παραπονιέται κανείς συνεχώς, π.χ. <i>Τίποτε δεν τον ευχαριστεί· η μεμψιμοιρία του είναι απίστευτη.</i> • Συνώνυμα: γκρίνια, παράπονο, δυσαρέσκεια, κλάψα. • Αντώνυμα: κέφι, γέλιο, ευθυμία. • Ομόρριζα: μεμψιμοιρώ, μεμψίμοιρος.
μοιρολατρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η αντίληψη και η στάση ζωής κατά την οποία κάποιος υποτάσσεται στη μοίρα του και δεν αντιμετωπίζει δυναμικά τις δυσάρεστες καταστάσεις που προκύπτουν στη ζωή του, π.χ. <i>Η μοιρολατρία ως στάση ζωής συντελεί στη διαιώνιση των προβλημάτων.</i> • Συνώνυμα: αδράνεια, απάθεια, απραξία. • Ομόρριζα: μοιρολάτρης, μοιρολατρικός, μοίρα κ.ά.
ξενομανία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: ο άκριτος θαυμασμός προς τους ξένους και η μίμηση των ξένων προτύπων (ζωής, συμπεριφοράς κλπ.), π.χ. <i>Η υπερπροβολή των ξένων προτύπων από τα ΜΜΕ εντείνει το φαινόμενο της ξενομανίας.</i> • Συνώνυμα: ξενολατρία, ξενοφιλία.

Για τους γονείς

Στο Λεξιλόγιο περιλαμβάνονται λέξεις ή φράσεις που είναι σχετικές με το θέμα που εξετάζεται σε κάθε ενότητα του σχολικού βιβλίου. Προκειμένου να εμπλουτίσει το παιδί το λεξιλόγιό του και να αναπτύξει τις γλωσσικές του δεξιότητες, διαβάστε μαζί του τους πίνακες και στη συνέχεια προτρέψτε το να λύσει τις σχετικές ασκήσεις.

	<ul style="list-style-type: none"> • Αντώνυμα: ξενοφοβία. • Ομόρριζα: ξενομανής.
προγονολατρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: ο υπερβολικός θαυμασμός και η έπαρση για τη δόξα των προγόνων και η ταυτόχρονη υποτίμηση του παρόντος, π.χ. <i>Η προγονολατρία οδηγεί στην οπισθοδρόμηση.</i> • Συνώνυμα: προγονοπληξία. • Ομόρριζα: προγονολάτρης, πρόγονος, προγονικός, προγονοπληξία, προγονόπληκτος κ.ά.
υπεροψία	<ul style="list-style-type: none"> • Ερμηνεία – Φράσεις: η υπερβολική και παράλογη περηφάνια και η ταυτόχρονη περιφρόνηση προς τους άλλους, π.χ. <i>Επειδή ο πατέρας της έχει λεφτά, συμπεριφέρεται με υπεροψία στους συμμαθητές της.</i> • Συνώνυμα: αλαζονεία, έπαρση, ξιπασιά. • Αντώνυμα: σεμνότητα, ταπεινότητα, μετριοφροσύνη. • Ομόρριζα: υπερόπτης, υπεροπτικός.

Ασκήσεις*

1. Στις παρακάτω προτάσεις να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες.

- Ως πολιτικός διακρίνεται για την ευστροφία και την εντιμότητά του.
- Είναι τόσο υπερόπτης, που τους θεωρεί όλους κατώτερους του.
- Η ξενομανία οδηγεί στην άκριτη μίμηση ξένων προτύπων.
- Σ' αυτή τη δύσκολη στιγμή έδειξε αξιοθαύμαστη καριερικότητα και αντοχή.
- Πολέμησαν με αξιοθαύμαστη γενναιοψυχία και κατατρόπωσαν τους εχθρούς.
- Ο ραγιαδισμός είναι ένα μειονέκτημα των Ελλήνων που πρέπει να καταπολεμηθεί.
- Αποδέχτηκε τις αποτυχίες και τις συμφορές που τον βρήκαν με μοιρολατρία και δεν πάλεψε για μια καλύτερη ζωή.

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τα αντώνυμά τους που δίνονται στη στήλη Β.

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

Α			Β
1. εγκάρδιος	•		• α. τοιγκούνης
2. έντιμος	•		• β. συνετός
3. γενναιόδωρος	•		• γ. ψυχρός
4. επιπόλαιος	•		• δ. υπεύθυνος
5. ευθυνόφοβος	•		• ε. απρόθυμος
6. μεμψίμοιρος	•		• στ. δόλιος
7. φιλότιμος	•		• ζ. κεφάλτος

3. Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. **Φιλότημο** λέγεται:

- α. η αγάπη για τις τιμές.
- β. η αίσθηση της αξιοπρέπειας.
- γ. η εντιμότητα.

2. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός θεωρείται:

- α. η κοιτίδα του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- β. η κούπη του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- γ. ο κοιτώνας του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

3. **Ραγιάς** μεταφορικά σημαίνει:

- α. σκλάβος.
- β. Έλληνας.
- γ. δουλοπρεπής.

4. Συνώνυμο της λέξης **λεβεντιά** είναι:

- α. η γενναιότητα.
- β. η ευσυνειδησία.
- γ. η γενναιοδωρία.

5. **Καιροσκόπος** είναι αυτός που:

- α. αφήνει τον καιρό του να περνάει άσκοπα.
- β. φροντίζει να εκμεταλλεύεται τις περιστάσεις προς όφελός του.
- γ. περιμένει υπομονετικά.

6. **Ματαιόδοξος** είναι αυτός που:

- α. έχει μεγάλες φιλοδοξίες.
- β. συμπεριφέρεται εγωιστικά.
- γ. επιδιώκει ανούσια, ασήμαντα πράγματα.

7. **Μεμψίμοιρος** είναι:

- α. ο γκρινιάρης.
- β. αυτός που πιστεύει στη μοίρα.
- γ. ο μοιρολάτρης.

8. **Ξενομανία** είναι:

- α. το μίσος για τους ξένους.
- β. ο θαυμασμός για καθετί ξένο.
- γ. ο φόβος για τους ξένους.

9. Ρωμιός λέγεται ειρωνικά:

- α. ο πονηρός και δουλοπρεπής Νεοέλληνας.
- β. ο περήφανος Έλληνας.
- γ. ο πολίτης της Ελλάδας.

10. Προγονολατρία είναι:

- α. η αγάπη για τους προγόνους.
- β. ο υπερβολικός θαυμασμός των προγόνων και η απαξίωση του παρόντος.
- γ. η μίμηση του τρόπου ζωής των προγόνων.

III. ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η σύνθεση ερευνητικών εργασιών είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί συντελεί στην **ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων** του μαθητή. Συγκεκριμένα, μέσα από τη διαδικασία της **αναζήτησης** και της **εύρεσης πληροφοριών** για ένα θέμα, της **αξιολόγησης** και της **αξιοποίησής** τους, που προϋποθέτει μια ερευνητική εργασία, ο μαθητής μαθαίνει να εργάζεται αυτόνομα και να κατακτά τη γνώση με δημιουργικό τρόπο.

Για τη σύνθεση μιας ερευνητικής εργασίας ακολουθούμε τα εξής βήματα:

α. Επιλογή του θέματος

- Το θέμα που επιλέγουμε **πρέπει να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και στις δυνατότητές μας.**
- Επίσης πρέπει να φροντίσουμε **να μην είναι εξαιρετικά πλατύ και ασαφές** αλλά **ούτε και πολύ εξειδικευμένο**, γιατί θα δυσκολευτούμε πολύ στη διαχείρισή του.
- Τον τίτλο της εργασίας μας θα τον διατυπώσουμε αφού αυτή έχει ολοκληρωθεί.

β. Συγκέντρωση του ερευνητικού υλικού

- Η συγκέντρωση του κατάλληλου υλικού/πληροφοριών μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως **βιβλιογραφική έρευνα, αναζήτηση στο διαδίκτυο, ερωτηματολόγια** κλπ.
- Μπορούμε εξάλλου στην αρχή να στηριχτούμε σε κάποια **ενδεικτική βιβλιογραφία** που θα μας προτείνουν οι καθηγητές μας.
- Στη φάση αυτή καλό είναι να κρατάμε **σημειώσεις** και να κάνουμε **αξιολόγηση** του υλικού μας διαχωρίζοντας τις χρήσιμες από τις περιττές πληροφορίες.

γ. Διάρθρωση και συγγραφή της εργασίας

- Προτού γράψουμε την εργασία καλό είναι να κατασκευάσουμε ένα **διάγραμμα**, βάσει του οποίου θα ομαδοποιήσουμε το υλικό που έχουμε συλλέξει.
- Στη συνέχεια προχωράμε στη συγγραφή του κειμένου μας, το οποίο φροντίζουμε να χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία:
  - **σαφήνεια**: οι ιδέες μας δεν πρέπει να παρουσιάζονται συγκεχυμένες και ακατανόητες, αλλά να εκφράζονται με καθαρότητα, με ωραίες και εύστοχες λέξεις, έτσι ώστε να γίνονται κατανοητές από τους αναγνώστες.
  - **πληρότητα**: το θέμα μας πρέπει να αναπτύσσεται απ' όλες τις πλευρές, όσο βέβαια αυτό είναι δυνατό.
  - **συνοχή και αλληλουχία των νοημάτων**: το κείμενό μας δεν πρέπει να αποτελεί συρραφή από ετερόκλητα στοιχεία, αλλά να διαθέτει συνέπεια στα νοήματα και το ύφος και να καταλήγει σε ξεκάθαρες θέσεις και συμπεράσματα.

δ. Παραπομπές

- Όταν γράφουμε την εργασία μας, μπορεί να δανειστούμε τις ιδέες ή τα λόγια κάποιου άλλου. Αυτά θα πρέπει να δείξουμε **από πού προέρχονται** και να μην τα παρουσιάζουμε ως δικά μας. Έτσι μέσα στο κείμενό μας θα πρέπει να δίνουμε τις κατάλληλες **παραπομπές**, γεγονός που του προσδίδει και **μεγαλύτερη εγκυρότητα**.
- Στις παραπομπές θα αναφέρεται το *ονοματεπώνυμο του συγγραφέα*, το *ονοματεπώνυμο του μεταφραστή* (αν το βιβλίο ή το κείμενο που χρησιμοποιήσαμε ως πηγή είναι μεταφρασμένο), ο *τίτλος του βιβλίου, του άρθρου* κλπ. και τα *στοιχεία της έκδοσης* (εκδοτικός οίκος, τόπος και χρόνος έκδοσης) (βλ. πιο κάτω στη βιβλιογραφία).
- Τέλος, οι παραπομπές μπορεί να γράφονται **είτε μέσα στο σώμα του κειμένου είτε στο τέλος της σελίδας** με κάποια ένδειξη (π.χ. αριθμηση). Όποιον τρόπο κι αν επιλέξουμε, θα πρέπει να τον τηρήσουμε σ' όλη την έκταση της εργασίας μας.

ε. Βιβλιογραφία

- Στο τέλος της εργασίας μας πρέπει να δίνουμε πλήρη βιβλιογραφία. Πρέπει δηλαδή να παρουσιάζουμε τα βιβλία, τα άρθρα ή γενικότερα τα έργα που αποτέλεσαν για μας **πηγή πληροφοριών**. Οι πηγές γράφονται με αλφαβητική σειρά κατά τον εξής τρόπο:
  - Όταν η πηγή είναι **βιβλίο**, αναγράφονται:
    - το *επώνυμο*, το *όνομα* και το *πατρώνυμο* (αν υπάρχει στο βιβλίο) *του συγγραφέα ή των συγγραφέων* (ακολουθεί κόμμα).

- το τίτλος του βιβλίου με πλάγιους χαρακτήρες· αν υπάρχει και υπότιτλος, παρατίθεται ύστερα από τελεία (ακολουθεί κόμμα).
- το όνομα και το επώνυμο του μεταφραστή, αν πρόκειται για μεταφρασμένο βιβλίο (ακολουθεί κόμμα).
- τα στοιχεία της έκδοσης (ο εκδοτικός οίκος, ο τόπος και ο χρόνος της έκδοσης).

π.χ. Σταθόπουλος Νίκ., *Γυμνάσματα στη Νεοελληνική γλώσσα, Γ΄ Γυμνασίου*, Σαββάλας, Αθήνα 2007.

Coustable N., *Ιστορικός Άτλας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας*, μτφρ. Α. Καραστάθη, Σαββάλας, Αθήνα 2005.

- Όταν η πηγή είναι **εργασία ή άρθρο σε εφημερίδα ή περιοδικό**, αναγράφονται:

- το επώνυμο, το όνομα και το πατρώνυμο (αν υπάρχει στην εφημερίδα ή το περιοδικό) του συγγραφέα ή των συγγραφέων (ακολουθεί κόμμα).
- ο τίτλος της εργασίας ή του άρθρου σε εισαγωγικά· αν υπάρχει υπότιτλος, παρατίθεται ύστερα από τελεία (ακολουθεί κόμμα).
- τα στοιχεία της έκδοσης (ο τίτλος της εφημερίδας ή του περιοδικού με πλάγιους χαρακτήρες, ο αριθμός του τόμου του περιοδικού ή η ημερομηνία κυκλοφορίας της εφημερίδας, ο χρόνος έκδοσης).

π.χ. Βώρος Φ.Κ., «Τοπική ιστορία», *Νέα Παιδεία*, τεύχ. 52, 1989.

- Όταν η πηγή είναι **εγκυκλοπαίδεια ή άλλο συλλογικό έργο**, αναγράφονται:

- το όνομα της εγκυκλοπαίδειας ή του έργου.
- ο τόμος.
- το λήμμα ή το κεφάλαιο στο οποίο υπάρχουν οι πληροφορίες με τον αριθμό σελίδας/σελίδων.
- τα στοιχεία της έκδοσης (εκδοτικός οίκος, τόπος, χρόνος έκδοσης).

π.χ. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμ. 8, λ. *αμφικτυονίες*, σελ. 125, εκδ. Πάπυρος, Αθήνα 1981.

Για τους γονείς

Ως παράδειγμα συνθετικής εργασίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί το αναπτυγμένο θέμα 1 στις σελ. 26-27. Το συγκεκριμένο κείμενο είναι ενδεικτικό και ο μαθητής μπορεί να το χρησιμοποιήσει ως υπόδειγμα για να συνθέσει τη δική του εργασία που μπορεί να αναφέρεται σε οποιονδήποτε άλλο επιστημονικό κλάδο στην ανάπτυξη του οποίου συνέβαλαν οι αρχαίοι Έλληνες.

Ολοκληρωμένες εκθέσεις

1. Επιλέξτε έναν επιστημονικό κλάδο από αυτούς που διδάσκεστε στο σχολείο και στον οποίο η συμβολή των Ελλήνων υπήρξε σημαντική. Αναζητήστε πληροφορίες και γράψτε μια μικρή ερευνητική εργασία, για να την παρουσιάσετε στην τάξη σας.

Η αρχαία Ελλάδα, κοιτίδα της μαθηματικής σκέψης

1η παράγραφος:
Η γέννηση
της επιστημονικής
σκέψης στην αρχαία
Ελλάδα

Ολόκληρος ο δυτικός πολιτισμός γεννήθηκε και αναπτύχθηκε έχοντας ως βάση τον τρόπο σκέψης που χάραξαν, διαμόρφωσαν και δίδαξαν οι αρχαίοι Έλληνες. Για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα ο νους δεν ικανοποιείται από τις μυθολογικές ερμηνείες του κόσμου. Ο μελετητής δεν αρκείται να δώσει πρακτικές απαντήσεις στα προβλήματα, αλλά προσπαθεί να επεκταθεί σε όλα τα νοητά αντίστοιχα προβλήματα, να οδηγηθεί σε γενικεύσεις και σε αφαιρέσεις, να οικοδομήσει τον ορθό λόγο για να διατυπώσει με σαφήνεια έννοιες, ορισμούς και νόμους γενικούς. Αυτή η μετάβαση από το μύθο στο λόγο, στην επιστημονική σκέψη, ήταν ένα θαύμα, μια τομή, μια επανάσταση.

2η παράγραφος:
Από τη φιλοσοφία
στα μαθηματικά

Η φιλοσοφία γεννήθηκε τον 6ο π.Χ. αιώνα στην Ιωνία. Η εξάπλωσή της στις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις ήταν η απαρχή μιας λαμπρής πορείας του ελληνικού πνεύματος στην αναζήτηση της αλήθειας, όχι για να εξυπηρετήσει πρακτικές ανάγκες, αλλά για να ικανοποιήσει πνευματικές ανησυχίες και αναζητήσεις. Τα μαθηματικά είναι ένα ευρύτατο πεδίο πνευματικής αναζήτησης, γι' αυτό ασχολήθηκαν μ' αυτά όλοι σχεδόν οι φιλόσοφοι εκείνης της εποχής.

3η παράγραφος:
Η έννοια
της αξιωματικής
θεμελίωσης
και της απόδειξης

Οι έννοιες της απόδειξης και της αξιωματικής θεμελίωσης πρωτοχρησιμοποιήθηκαν στην αρχαία Ελλάδα. Η απόδειξη, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πορεία εξέλιξης των μαθηματικών, ξεκίνησε από το Θαλή, αναπτύχθηκε από τον Πυθαγόρα και τους Πυθαγόρειους, συστηματοποιήθηκε από τον Πλάτωνα και κυρίως από τον Αριστοτέλη, χρησιμοποιήθηκε σε περισσότερο τελειοποιημένη μορφή από τον Ευκλείδη και θα μπορούσαμε να πούμε ότι τελειοποιήθηκε από τον Αρχιμήδη. Η ιδέα της αξιωματικής θεμελίωσης συναντάται στην ευκλείδεια γεωμετρία αλλά και σε άλλα αρχαία ελληνικά κείμενα. Οι Πυθαγόρειοι, για παράδειγμα, είχαν διευκρινίσει ότι η αποδεικτική διαδικασία πρέπει να έχει κάποια δεδομένα (τις υποθέσεις) και κάποιους αρχικούς συλλογισμούς. Ο Αριστοτέλης επίσης μας δίνει όλα τα στοιχεία μιας αξιωματικής θεμελίωσης. Αναφέρεται στις αρχικές έννοιες –τις θέσεις, όπως τις ονομά-

ζει-, στους ορισμούς, στα αξιώματα, στην αποδεικτική διαδικασία και στην απόδειξη. Η αξιωματική θεμελίωση που ανέπτυξαν οι αρχαίοι Έλληνες είναι ίδια με εκείνη που χρησιμοποιούμε σήμερα.

4η παράγραφος:
Η γεωμετρική άλγεβρα

Η γεωμετρική άλγεβρα είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των αρχαίων ελληνικών μαθηματικών. Οι Έλληνες έλυναν πολλά προβλήματα της αριθμητικής με τη βοήθεια της γεωμετρίας, αλλά και πολλά γεωμετρικά προβλήματα με τη χρησιμοποίηση αριθμητικών υπολογισμών. Υπήρχαν έννοιες που μπορούσαν να θεωρηθούν και αριθμητικές και γεωμετρικές. Για παράδειγμα, οι αναλογίες, καθώς και η λύση των εξισώσεων μπορούν να θεωρηθούν ως κοινό μέρος της αριθμητικής και της γεωμετρίας.

5η παράγραφος:
Η ανάλυση

Η ανάλυση, που είναι σήμερα ο βασικότερος κλάδος των βασικών μαθηματικών, έχει την αφετηρία της στην αρχαία Ελλάδα. Ο Δημόκριτος, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης καθόρισαν βασικές έννοιες της ανάλυσης. Επίσης στα έργα των Πυθαγόρειων, του Εύδοξου και του Αρχιμήδη υπάρχουν τόσα και τέτοια στοιχεία μαθηματικής ανάλυσης, ώστε τα έργα αυτά θεωρούνται οι πρωτοπόροι της δημιουργίας του διαφορικού και ολοκληρωτικού λογισμού.

6η παράγραφος:
Η ευκλείδεια γεωμετρία

Η γεωμετρία, τέλος, είναι καθαρά ελληνική επιστήμη. Ο Ευκλείδης με τα *Στοιχεία* του οδηγεί τον τρόπο σκέψης της ανθρωπότητας για 2.300 χρόνια.

7η παράγραφος:
Η αστρονομία

Η αστρονομία ως επιστήμη βρήκε επίσης πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης στην αρχαία Ελλάδα. Ο Θαλής, ο Πυθαγόρας και οι Πυθαγόρειοι είχαν κάνει αρκετές αστρονομικές παρατηρήσεις και μετρήσεις. Είναι γνωστή η θεωρία του Αρίσταρχου του Σαμίου για τις κινήσεις της Γης. Ο Αρχιμήδης κατασκεύασε αρκετά αστρονομικά όργανα, με τα οποία υπολόγιζε το μέγεθος της Γης, της Σελήνης και του Ήλιου, την απόσταση της Γης από τον Ήλιο και τους πλανήτες, το μήκος της τροχιάς της Γης κ.λπ. Το έργο του Πτολεμαίου και του Ίππαρχου υπήρξε σημείο αναφοράς για όλους τους μεταγενέστερους αστρονόμους.

8η παράγραφος:
Συμπέρασμα

Έτσι, η αρχαία Ελλάδα υπήρξε η κοιτίδα όχι μόνο της μαθηματικής σκέψης αλλά και της επιστημονικής σκέψης γενικότερα.

Πηγή: <http://www.mathsforyou.gr>
(διασκευή)

2. Παίρνοντας στοιχεία από όλα τα κείμενα της ενότητας και αφού επιλέξετε ένα κειμενικό είδος (άρθρο ή χρονογράφημα για νεανικό περιοδικό, διαφήμιση, ενημερωτικό έντυπο ή όποιο άλλο είδος κειμένου προτιμάτε), φτιάξτε ένα δικό σας κείμενο που να αποτυπώνει τις πολλές και συχνά αντιφατικές όψεις της Ελλάδας.

Ελλάδα, μια χώρα με πολλές όψεις και αντιφάσεις

Πρόλογος

Οι διαφορετικές όψεις της Ελλάδας και πού οφείλονται

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με πολλές και διαφορετικές όψεις, συχνά αντιφατικές μεταξύ τους. Η ιδιαιτερότητα αυτή στη φυσιογνωμία της χώρας μας συνδέεται τόσο με τη μακραίωνη ιστορία της όσο και με τις ποικίλες επιδράσεις που δέχθηκε λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης, στο σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης, στο μαιχίμιο δύο διαφορετικών κόσμων.

Κύριο μέρος

1η παράγραφος:

Εκσυγχρονισμός και άρνηση της πρόοδου

Κατ' αρχάς η Ελλάδα είναι μια χώρα που σταδιακά εκσυγχρονίζεται. Η ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως ισότιμο μέλος της της έδωσε τα κίνητρα και τα στηρίγματα (οικονομικά και πολιτικά) για να διεκδικήσει μια θέση ανάμεσα στα αναπτυγμένα κράτη της Δύσης. Έτσι επενδύει στους παραγωγικούς της τομείς (γεωργία, ναυτιλία, τουρισμός, βιομηχανία), αναπτύσσει την επιχειρηματική της δραστηριότητα στα Βαλκάνια, κάνει έργα υποδομής και αναβαθμίζει τις υπηρεσίες της με στόχο την προσφορά καλύτερης ποιότητας ζωής στους πολίτες της. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, μια μερίδα της ελληνικής κοινωνίας προσκολλάται στην παράδοση, αρνείται την πρόοδο και αντιμετωπίζει με επιφύλαξη και δυσπιστία καθετί καινούριο.

2η παράγραφος:

Περηφάνια για την ιστορία μας – Προγονολατρία – Μιμνησμός

Επίσης είναι γνωστό πόσο περήφανος νιώθει ο Έλληνας για την ιστορία του και τα λαμπρά επιτεύγματα των αρχαίων προγόνων του. Η περηφάνια όμως αυτή τον οδηγεί συχνά σε μια στείρα προγονολατρία, σε εξιδανίκευση του παρελθόντος, αλλά και σε αδυναμία να διδαχθεί από το παράδειγμα των προγενεστέρων. Από την άλλη πλευρά συμπεριφέρεται με δουλοπρέπεια απέναντι στη Δύση και καταλαμβάνεται από αισθήματα κατωτερότητας και γι' αυτό μιμείται άκριτα ξενόφερτα πρότυπα και αξίες και παραγκωνίζει τα δικά του με κίνδυνο να χάσει την ταυτότητά του.

3η παράγραφος:

Φιλοξενία – Ρατσισμός και ξενοφοβία

Μια άλλη αντίφαση της ελληνικής κοινωνίας είναι η στάση που τηρεί απέναντι στους ξένους. Η φιλοξενία αποτελεί πατροπαράδοτο θεσμό για τους Έλληνες, που αντιμετωπίζουν με εγκαρδιότητα τους ξένους που επισκέπτονται τη χώρα μας. Ταυτόχρονα όμως φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας αρχίζουν να εμφανίζονται όλο και πιο έντονα. Οι εξελίξεις που συντελέστηκαν στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια δημιούργησαν ένα κύμα μεταναστών προς την Ελλάδα. Η παρουσία των μειονοτήτων διατάραξε την εικόνα της εθνικής ομοιογένειας και δημιούργησε την ανάγκη να μάθει ο Έλληνας να συμβιώνει αρμονικά με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Παρ' ότι όμως και ο ίδιος υπήρξε μετανάστης, αρνείται να προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα και αντιμετωπίζει εκθροικά, εκμεταλλεύεται και καταπιέζει τους ξένους που εγκαθίστανται στη χώρα του.

4η παράγραφος:
Ορθοδοξία –
Γήινες απολαύσεις

Τέλος, ιδιομορφία της Ελλάδας αποτελεί και ο τρόπος που αυτή συνδυάζει την ορθόδοξη πίστη με τις γήινες απολαύσεις. Οι χριστιανικές αξίες καθορίζουν τη ζωή των Ελλήνων, οι οποίοι τηρούν με σεβασμό και ευλάβεια τις τελετουργίες της Εκκλησίας και τα χριστιανικά ήθη. Από την άλλη πλευρά, όμως, χαίρονται εξίσου καλά τη ζωή, το καλό φαγητό, το γλέντι, τον έρωτα. Κάθε χριστιανική γιορτή δεν είναι για τον Έλληνα μόνο μια έκφραση πίστης και πνευματικής επαφής με το θείο, αλλά και μια ευκαιρία να χαρεί τη ζωή και να ικανοποιήσει τις αισθήσεις του.

Επίλογος
Συμπέρασμα

Οι διαφορετικές αυτές όψεις της ελληνικής κοινωνίας δεν αποτελούν οπωσδήποτε μια αρνητική πτυχή του πολιτισμού μας. Αντίθετα, τονίζουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του και τον κάνουν ελκυστικό. Κάποιες αντιφάσεις όμως που δημιουργούνται συχνά μπορεί να αποτελέσουν παράγοντα στασιμότητας και οπισθοδρόμησης. Κι εδώ πρέπει να δώσει τη μάχη του ο ελληνοισμός. Να προσπαθήσει να εξαλείψει, με όπλο του κυρίως την παιδεία, τις αντιφάσεις αυτές δίνοντας έμφαση σε εκείνα τα στοιχεία και τις ιδιαιτερότητες του πολιτισμού που τον προάγουν και τον ισχυροποιούν.

3. Το σχολείο σας συμπράττει με ένα ξένο σχολείο στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος συνεργασίας σχολείων. Οι Ευρωπαίοι μαθητές είναι πιθανό να γνωρίζουν τον Παρθενώνα και το Σωκράτη, αλλά μάλλον αγνοούν την εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας. Γράψτε τους μια επιστολή, με την οποία να τους βοηθάτε να διευρύνουν την εικόνα τους για τη χώρα μας.

Πρόλογος
Σκοπός
της επιστολής

Αγαπητοί φίλοι,

Μέσα από τη συνεργασία που τα σχολεία μας έχουν αναπτύξει το τελευταίο διάστημα διαπιστώσαμε με κάποια έκπληξη ότι, ενώ γνωρίζετε καλά τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τα σπουδαία επιτεύγματα των προγόνων μας, έχετε μια πολύ ασαφή εικόνα για τη σύγχρονη Ελλάδα. Θα θέλαμε λοιπόν με την επιστολή αυτή να σας δώσουμε κάποιες πληροφορίες για τη χώρα μας και να σας κινήσουμε το ενδιαφέρον να τη γνωρίσετε καλύτερα.

Κύριο μέρος
1η παράγραφος:
Η Ελλάδα είναι
μια χώρα που
αναπτύσσεται
συνεχώς

Η Ελλάδα είναι μια σύγχρονη χώρα που αναπτύσσεται σε όλους τους τομείς. Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της είναι αρκετά καλό, έργα υποδομής κατασκευάζονται διαρκώς, οι υπηρεσίες της αναβαθμίζονται, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει αναπτύξει έντονη επιχειρηματική δραστηριότητα, κυρίως στα Βαλκάνια. Ένα παράδειγμα που επιβεβαιώνει τη συνεχή ανάπτυξη της χώρας μας είναι η επιτυχημένη διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων, όπου η Ελλάδα

απέδειξε ότι διαθέτει την οικονομική δυνατότητα, τις υποδομές και τις γνώσεις να αναλαμβάνει τόσο σημαντικές διοργανώσεις.

2η παράγραφος:

Η πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της σύγχρονης Ελλάδας

Επιπλέον, η Ελλάδα έχει να παρουσιάσει σημαντικά επιτεύγματα στο χώρο της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας αλλά και της επιστήμης. Στη λογοτεχνία, τη μουσική, τον κινηματογράφο, τις εικαστικές τέχνες υπάρχουν αξιόλογοι δημιουργοί που με το έργο τους προάγουν τον ελληνικό πολιτισμό και προβάλλουν με τον καλύτερο τρόπο τη χώρα μας. Ο Σεφέρης, ο Ελύτης, ο Ρίτσος, ο Χατζιδάκις, ο Θεοδωράκης, ο Παπαθανασίου, ο Αγγελόπουλος και ο Γαβράς, ο Τσαρούχης, ο Φασιανός, ο Μόραλης είναι μερικές μόνο από τις προσωπικότητες που γέννησε η χώρα μας. Αντίστοιχα Έλληνες επιστήμονες συμβάλλουν με το έργο τους στην προώθηση της επιστημονικής έρευνας και σκέψης, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς.

3η παράγραφος:

Οι φυσικές ομορφιές και οι φιλόξενοι άνθρωποι της χώρας μας

Τέλος, η Ελλάδα είναι μια χώρα όμορφη και φιλόξενη. Οι φυσικές της ομορφιές, με την ποικιλία και τις αντιθέσεις που τις διακρίνουν, προσελκύουν εκατοντάδες τουρίστες κάθε χρόνο. Αυτοί όμως δεν έρχονται να χαρούν μόνο τις όμορφες ελληνικές θάλασσες, το λαμπερό ήλιο ή τις γραφικές ορεινές περιοχές, αλλά και την πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία. Γιατί ο Έλληνας είναι ανοιχτόκαρδος, αυθόρμητος και συναισθηματικός και περιβάλλει με ζεστασιά και σεβασμό τον ξένο που επισκέπτεται τον τόπο του.

Επίλογος

Ελπίζουμε λοιπόν με όσα σας αναφέραμε να πήρατε μια γεύση της σύγχρονης Ελλάδας. Είμαστε, ωστόσο, σίγουροι πως, όταν μας επισκεφθείτε και γνωρίσετε από κοντά τον τόπο μας και τους ανθρώπους του, τότε θα νιώσετε τον ίδιο θαυμασμό και την αγάπη που νιώθετε και για την αρχαία Ελλάδα και τον πολιτισμό της.

Με εκτίμηση,

Οι μαθητές της Γ' τάξης του 6ου Γυμνασίου Αθηνών

Επιστολή

- Η επιστολή είναι ένα είδος γραπτού λόγου με το οποίο δύο άτομα επικοινωνούν μεταξύ τους και ανταλλάσσουν απόψεις, ιδέες και πληροφορίες για θέματα ή γεγονότα που τους αφορούν. Αυτός που στέλνει την επιστολή λέγεται **αποστολέας** και αυτός που τη λαμβάνει λέγεται **παραλήπτης**.
- Τις επιστολές μπορούμε να τις διακρίνουμε σε διάφορες **κατηγορίες** ανάλογα με το περιεχόμενό τους και τις πρακτικές ανάγκες της καθημερινής ζωής που εξυπηρετούν, όπως: φιλικές, οικογενειακές, συχαρητήριες, ευχαριστήριες, συλλυπητήριες, εμπορικές, συστατικές κ.ά.

□ **Βασικά χαρακτηριστικά της επιστολής:**

- Υπάρχει πάντα η **ημερομηνία** (στο πάνω δεξί άκρο της σελίδας).
- Αρχίζει με μία **προσφώνηση**, η οποία είναι ανάλογη με το πρόσωπο στο οποίο απευθυνόμαστε, π.χ.
  - α. φιλική επιστολή → *Αγαπημένε μου φίλε, Φίλε μου, Κώστα μου κ.ά.*
  - β. επίσημη επιστολή → *Αξιότιμε κύριε..., Αγαπτιέ κύριε..., Κύριε... κ.ά.*
- Το **ύφος** του λόγου εξαρτάται απ' αυτόν για τον οποίο προορίζεται η επιστολή: το ύφος είναι απλό, φιλικό και οικείο, όταν ο παραλήπτης είναι ένα γνωστό και φιλικό μας πρόσωπο, αλλά επίσημο και τυπικό, όταν ο παραλήπτης είναι κάποιο άτομο που δε γνωρίζουμε καλά, έχουμε τυπικές ή επαγγελματικές σχέσεις μαζί του κ.λπ.
- Στην επιστολή υπάρχει, όπως και στ' άλλα κείμενα, **πρόλογος, κύριο μέρος** και **επίλογος**. Στον πρόλογο παρουσιάζεται η αφορμή και το θέμα της επιστολής.
- Η επιστολή κλείνει μ' ένα χαιρετισμό (**επιφώνηση**) πάλι ανάλογα με το πρόσωπο στο οποίο απευθυνόμαστε (π.χ. *Σε φιλώ, Με αγάπη, Με τιμή, Με εκτίμηση* κ.λπ.).

- **Αρετές/προσόντα της επιστολής:** Βασικά στοιχεία μιας επιστολής πρέπει να είναι η σαφήνεια, η συντομία, η απλότητα, η ακρίβεια και η ευγένεια, προκειμένου να επιτυγχάνεται η επικοινωνία ανάμεσα στον αποστολέα και τον παραλήπτη.

V. ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΞΑΣΚΗΣΗ

1ο ΚΕΙΜΕΝΟ

Περνάς πολιτείες και χωριά, μιλάς με χιλιάδες ανθρώπους κι η καρδιά σου πάει να πλανιάξει από αγανάκτηση και ντροπή. Τούτα τα άφτερα δίποδα είναι η ράτσα μας;

Έτσι λοιπόν κατάντησε το αίμα μας; Εμποράκοι, σερσεμψυδες¹, πονηροί, ζηλιάρηδες, κλέφτες. Και ξάφνου πετιέται μπροστά σου μια ψυχή που έφτασε στην κορυφή της ελληνικής αποστολής – να σμίξει την παλικαριά με τη γνώση, το πάθος με το παιχνίδι. Και παίρνεις τότε βαθιά ανάσα. Ξανάρχεται η εμπιστοσύνη στο αίμα σου, η βαθιά πεποίθηση πως η ράτσα τούτη εύκολα δεν πεθαίνει. Η ελληνική φυλή ήταν πάντα, είναι ακόμα, η φυλή που έχει το επικίνδυνο μέγα προνόμιο να κάνει θάματα.

Όπως όλες οι δυνατές, μεγάλης αντοχής φυλές, κι η ελληνική μπορεί να φτάσει στον πάτο του γκρεμού, κι ακριβώς εκεί, στην πιο κρίσιμη στιγμή, όπου οι αδύνατες ράτσες γκρεμίζονται, αυτή δημιουργεί το θάμα. Επιστρατεύει όλες της τις αρετές και πετιέται μονομιάς, χωρίς διάμεσους σταθμούς, στην κορυφή της λύτρωσης. Το απότομο τούτο, απρόβλεπτο από το λογικό, ανατίναγμα προς τ' απάνω ονομάζεται θάμα.

Όλη μας η ιστορία δεν είναι τίποτα άλλο παρ' ένα βίαιο επικίνδυνο δρασκελισμα από το χαμό στη σωτηρία.

Ν. Καζαντζάκης

1. **σερσέμης:** ανόπτος, βλάκας.

Ασκήσεις*

1. Σε ποιο βασικό χαρακτηριστικό του λαού μας αναφέρεται το παραπάνω κείμενο;
2. «Έτσι λοιπόν κατάντησε το αίμα μας;»: Ποια σημασία έχει εδώ η λέξη «αίμα»; Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει τη συγκεκριμένη λέξη αντί μιας συνώνυμής της;

2ο ΚΕΙΜΕΝΟ

Το παρακάτω διαφημιστικό κείμενο προέρχεται από site του ΕΟΤ και στόχο έχει να προβάλει τη χώρα μας και τα ιδιαίτερα γνωρίσματά της.

Η Ελλάδα είναι κάτι πολύ περισσότερο από αυτό που μας μάθαιναν στο σχολείο ή που μας έδειχναν οι γνωστές φωτογραφίες με τα υπέροχα δειλινά και τις ξανθές αμμουδιές.

Στην Ελλάδα βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι πολιτισμών και χρωμάτων, νιώθεις τη δύναμη της ιστορίας και τη θέρμη του νοτιότερου άκρου της Ευρώπης και ανακαλύπτεις την εξελικτική πορεία της σκέψης, της επίδρασης, της εμπειρίας.

Βρίσκεται σε μια χώρα η οποία διαθέτει πλούσιο ιστορικό παρελθόν αλλά που οι κάτοικοί της δεν επαναπαύονται, δεν μένουν προσκολλημένοι σε αυτό.

Βρίσκεται σε μια χώρα στατιστικά μικρή αλλά τεράστια σε διαφορετικότητα.

Βρίσκεται σε τοπία που αποτυπώθηκαν σε χιλιάδες καρτ-ποστάλ αλλά παραμένουν απίστευτα ζωντανά και άπαστα.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με θαυμάσιες αντιθέσεις, ένα συνεχές ταξίδι μέσα στο χρόνο από το παρόν στο παρελθόν.

Περιπλανηθείτε λοιπόν μέσα στους ελαιώνες της, στους αρχαιολογικούς χώρους, ταξιδέψτε στα νησιωτικά συμπλέγματα, διατρέξτε παραλίες και βουνά και ανακαλύψτε τοπία που θα σας κόψουν την ανάσα.

---

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

Στην Ελλάδα η εναλλαγή των εικόνων δε συμβαίνει στη φαντασία μας αλλά στην πραγματικότητα.

Ζήστε το μύθο σας στην Ελλάδα

Πηγή: www.gnto.gr

Ασκήσεις*

1. Ποια στοιχεία της Ελλάδας τονίζει η παραπάνω διαφήμιση για να προσελκύσει το ενδιαφέρον των ξένων τουριστών;
2. Το κείμενο κλείνει με την προτροπή «Ζήστε το μύθο σας στην Ελλάδα». Ποιο είναι το νόημα αυτής της φράσης-σλόγκαν;

3ο ΚΕΙΜΕΝΟ

[...] Μας κατέχει, πρώτα πρώτα, μια άμετρη και καταγέλαστη προγονολατρία. Νομίζουμε πως επειδή οι πρόγονοί μας μεγαλούργησαν, οφείλουν οι άλλοι να μας σέβονται αουζήτητα σήμερα, έστω κι αν δεν έχουμε καμιά αξία. Νομίζουμε πως το παρελθόν μας και μόνο, σαν παρελθόν, μας δίνει το δικαίωμα να απαιτούμε από τους άλλους τα πάντα, χωρίς να λογαριάζουμε πως με την καθημερινή μας ζωή διακηρύττουμε πως μας είναι άγνωστο αυτό το μεγάλο και λαμπρό παρελθόν και πως δεν έχει καμιά ουσιαστική επίδραση στη διαμόρφωση της νεοελληνικής πραγματικότητας. Αποσμονούμε την ιστορία μας, αλλά επιμένουμε να τη θυμούνται οι άλλοι. Κι ύστερα μας κακοφαίνεται όταν οι τουρίστες έρχονται οιστρηλατημένοι¹ από ενδιαφέρον μονάχα για την αρχαία Ελλάδα. Τους μιλήσαμε ποτέ για τη σύγχρονη Ελλάδα, για τα επιτεύγματά της, για τους προσανατολισμούς της; Κι όταν τους μιλήσαμε, ο λόγος μας δεν ήταν πειστικός, γιατί η πράξη μας δεν τον επικύρωσε. Το παρελθόν μας έμεινε τίτλος τιμητικός, χωρίς αντίκρισμα, χωρίς αγωνιώδη συνέχεια.

Αλλά τουλάχιστον, αυτή η προγονική περηφάνια να μας κρατούσε ορθούς! Εμείς είμαστε πρόθυμοι να φιλήσουμε τα πόδια οποιουδήποτε δυνατού ή πλούσιου ξένου, έτοιμοι να διασκεδάσουμε με τη γελοιοποίησή μας, αρκεί να γίνουμε ευάρεστοι και να καταφέρουμε να αποσπάσουμε διάφορα ωφελήματα. Κι ας μην υποστηρίζουμε πως είναι η από παράδοση λαχτάρα φιλοξενίας που δοκιμάζει ο Έλληνας. Η φιλοξενία είναι μια μορφή χαμογελαστής αρχοντιάς, κάλεσμα πλούσιας και ελεύθερης καρδιάς που έχει μια ευρύτατη εποπτεία ζωής και οξεία συνείδηση της αποστολής του ανθρώπου

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

ανάμεσα στους άλλους. Δεν είναι σκυμμένη αθλιότητα με ανοιχτές τις χούφτες κάτω από το πουγγί του ξένου, και με οποιοδήποτε αντάλλαγμα, δεν είναι διαγραφή ζωής. Αυτός είναι ο λεγόμενος ραγιαδισμός, το σκύψιμο του κεφαλιού, όταν το λαμπρό παρελθόν μας, αν είχε φωνή, θα συντάρραζε την οικουμένη όλη με την αντίρρησή του. Κι από εδώ ξεκινά ο αφόρητος νεοελληνικός μιμητισμός. [...]

Κ.Ε. Τσιρόπουλος

1. οιοστρηλατημένος: κυριευμένος από πάθος, ενθουσιασμένος.

Ασκήσεις*

1. Σε ποια ελαττώματα των Ελλήνων αναφέρεται το παραπάνω κείμενο; Να τα περιγράψετε σύντομα σύμφωνα με όσα λέει γι' αυτά ο συγγραφέας.

2. Να βρείτε τα συνώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

• άμετρον:	• ωφελήματα: .....
• καταγέλαστη:	• ραγιαδισμός: .....
• προγονολατρία:	• αντίρρηση: .....
• επιτεύγματα:	

4ο ΚΕΙΜΕΝΟ

Το παρακάτω κείμενο αναφέρεται στην ταυτότητα, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του ελληνικού πολιτισμού.

Η ιδιαιτερότητα κάθε έθνους είναι ο πολιτισμός του. Μέσα από αυτόν διαμορφώνεται η φυσιογνωμία του μέσα στους αιώνες και μέσω αυτού σηματοδοτείται η θέση του ανάμεσα στους άλλους λαούς.

Εμείς οι Έλληνες είμαστε ευγνώμονες στους προγόνους μας για τον Πολιτισμό που μας κληροδότησαν. Αλλά είμαστε ευγνώμονες και στους σύγχρονους δημιουργούς και επιστήμονες για όσα δημιουργούν σήμερα σε μια εποχή που αρνείται και ακυρώνει ό,τι είναι πνευματικό.

Το γνωρίζουμε πια καλά ότι ο αρχαίος, ο βυζαντινός, ο νεώτερος, ο σύγχρονος πολιτισμός μας είναι ό,τι καλύτερο δημιουργήσαμε ως λαός όλες αυτές τις χιλιετίες της ύπαρξής μας. Ακόμη κι αν κινδυνεύσω να θεωρηθώ, ως άνθρωπος της τέχνης, ότι με-

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

ροληπιώ υπέρ του Πολιτισμού, πιστεύω ότι στις ημέρες μας έχει γίνει συνείδηση ότι, εκεί που το ελληνικό πνεύμα επιβιώνει, εκεί που αποδεικνύεται η συνέχειά του μέσα στις χιλιετίες, είναι ο ελληνικός Πολιτισμός.

Και όταν λέω Πολιτισμός εννοώ τον αρχαίο, τον βυζαντινό, τον νεώτερο και τον σύγχρονο. Γιατί αυτό είναι ο ελληνικός πολιτισμός: ξεκινάει από τα βάθη των αιώνων και φθάνει μέχρι τις ημέρες μας, δημιουργικός, πρωτότυπος. Είναι η τεράστια κληρονομιά μας συνδυασμένη με το παρόν και το μέλλον.

Είναι ο Όμηρος, η Σαπφώ, ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής και ο Ευριπίδης, ο Βισσέντζος Κορνάρος, ο Σολωμός, ο Παπαδιαμάντης, ο Καβάφης, ο Καζαντζάκης, ο Σεφέρης, ο Ρίτσος, ο Ελύτης...

Είναι ο Φειδίας, ο Λύσιππος, ο Πραξιτέλης, ο Γιαννούλης Χαλεπάς και ο Τάκης...

Είναι ο Ικνίος, ο Μνησικλής αλλά και ο Κωνσταντινίδης και ο Γ. Κανδύλης...

Είναι ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης, ο Επίκουρος, ο Βησσαρίων, ο Πλήθων Γεμιστός, αλλά και ο Καστοριάδης...

Είναι ο Ρωμανός ο Μελωδός, αλλά και η Κάλλας, ο Μητρόπουλος, ο Σκαλκώτας, ο Χατζιδάκις, ο Θεοδωράκης...

Είναι ο Απελλής, ο Ελ Γκρέκο αλλά και η Χρύσα και ο Κουνέλλης, είναι ο Ιπποκράτης και ο Παπανικολάου...

Και πάνω απ' όλα είναι αυτός ο μοναδικός Έλληνας, ο αιώνια ταξιδευτής, ο Οδυσσέας.

Κορυφές όλοι τους κι εκφραστές μέσα στους αιώνες ενός και του ίδιου πολιτισμού που κύρια χαρακτηριστικά του έχει την αναζήτηση, την γονιμότητα, την αμφισβήτηση και την δημιουργικότητα, με επίκεντρο πάντα τον Άνθρωπο. Ένα συνεχές ταξίδι στα όρια του κόσμου...

Θάνος Μικρούτσικος

Ασκήσεις*

1. Τι εννοεί ο συγγραφέας με τον όρο «ελληνικός πολιτισμός»;
2. Ποια είναι, σύμφωνα με το κείμενο, τα χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτισμού;

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίνονται στο τέλος του βιβλίου.